

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

Хазієв Арсеній Вадимович

УДК 378.371

**ДИСЕРТАЦІЯ
ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ
ПСИХОЛОГІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Спеціальність – 011 Освітні, педагогічні науки
Галузь знань – 01 Освіта/Педагогіка

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ А. В. Хазієв

Науковий керівник :
Грень Лариса Миколаївна
доктор наук з державного
управління, професор

Харків-2025

АНОТАЦІЯ

Хазієв А.В. Формування лідерських якостей у майбутніх психологів у закладах вищої освіти. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» – Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Міністерство освіти і науки України, Харків, 2025.

У дисертації здійснено теоретичний аналіз проблеми та запропоновано нове вирішення наукового завдання, яке полягає у виявленні, теоретичному обґрунтуванні педагогічних умов та експериментальній перевірці їх впливу на сформованість лідерських якостей у майбутніх психологів у закладах вищої освіти.

Об'єкт дослідження – процес професійної підготовки майбутніх психологів у закладі вищої освіти.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування лідерських якостей у майбутніх психологів у закладах вищої освіти.

Метою дослідження є виявлення впливу науково обґрунтованих і експериментально перевірених педагогічних умов формування лідерських якостей у майбутніх психологів у закладах вищої освіти на рівень сформованості означеної якості,

У *вступі* обґрунтовано актуальність, доцільність наукового вивчення проблеми формування лідерських якостей у майбутніх психологів у закладах вищої освіти, яка посилюється необхідністю усунення виявлених *суперечностей*, що об'єктивно існують у педагогічній теорії та практиці сучасних закладів вищої освіти, зокрема:

- між суспільною потребою у фахівцях-лідерах, здатних до управління змінами, професійної рефлексії і соціальної відповідальності та недостатнім рівнем сформованості лідерських якостей у випускників закладів вищої освіти;

- між необхідністю розвитку інноваційних педагогічних технологій формування лідерських якостей у майбутніх психологів та відсутністю науково обґрунтованих моделей і методик, які б забезпечували ефективну інтеграцію цих технологій у навчальний процес;

- між необхідністю формування у студентів-психологів готовності до лідерської діяльності в умовах сучасних викликів та недостатнім психолого-педагогічним забезпеченням процесу розвитку лідерського потенціалу у закладах вищої освіти.

У *першому розділі* на підставі уточнення суті ключових понять дослідження («лідерський потенціал», «лідерський потенціал студента-психолога», «компетентнісний підхід», «компетентнісний підхід у формуванні лідерських якостей майбутніх психологів», «формування лідерських якостей у професійній підготовці») визначено лідерські якості майбутніх психологів як інтегрований комплекс особистісних і професійних характеристик (ціннісно-мотиваційних, когнітивних, комунікативних, емоційно-вольових, рефлексивних), що забезпечують здатність ефективно організувати спільну діяльність, спрямовувати розвиток інших, приймати виважені рішення в умовах професійної відповідальності та сприяти гармонізації міжособистісних відносин у різних соціальних контекстах. Визначено специфіку психологічного лідерства, що полягає в унікальному поєднанні класичних лідерських якостей з професійними компетенціями, цінностями та етикою професії психолога. Проведено аналіз сучасного стану підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти.

У *другому розділі* структуру формування лідерських якостей майбутніх психологів представлено як сукупність взаємопов'язаних компонентів: *когнітивного* (знання з теорії лідерства, психодіагностики, консультування, а також навички аналізу поведінки та управління міжособистісною взаємодією); *мотиваційно-ціннісного* (особистісна зацікавленість у професійній діяльності та сформована система цінностей, що спрямовує поведінку майбутнього психолога-лідера); *емоційно-вольового* (емоційна стійкість, емоційна

гнучкість, емпатія, толерантність, саморегуляція, цілеспрямованість, стресостійкість та ініціативність); *комунікативного* (навички міжособистісної комунікації, конструктивної взаємодії, інтуїція в комунікації, соціальний інтелект); *лідерського* (організаторські здібності, здатність до прийняття рішень, психологічна переконливість, авторитетність, гнучкість стилю лідерства).

З'ясовано, що формування лідерських якостей вимагає від майбутніх психологів цілеспрямованого розвитку професійних, особистісних і соціальних компетентностей, які сприяють здатності до лідерської діяльності, ініціативності, відповідальності, комунікативної компетентності та уміння організувати колективну діяльність у професійному середовищі.

Уточнено критеріальну базу дослідження, які склали такі критерії та їх відповідні показники (*мотиваційно-ціннісний критерій* (прагнення до лідерства, самореалізація, відповідальність); *когнітивний критерій* (знання про лідерство, знання про комунікативні стратегії, знання про стилі управління); *комунікативно-соціальний критерій* (уміння впливати, уміння переконувати, уміння вести групу); *емоційно-вольовий критерій* (саморегуляція, емоційна стабільність, стресостійкість); *рефлексивний критерій* (усвідомлення себе, самоаналіз, розвиток). *діяльнісно-організаційний критерій* (прояв лідерства в діях, ініціативність, організаційні вміння). На основі визначених критеріїв і показників охарактеризовано три рівні сформованості лідерських якостей майбутніх психологів: *низький, середній, високий*.

Визначено й обґрунтовано педагогічні умови формування лідерських якостей майбутніх психологів у закладах вищої освіти на засадах компетентнісного підходу, які передбачають: створення особистісно орієнтованого та підтримуючого освітнього середовища; використання інтерактивних та діяльнісних технологій навчання; формування рефлексивно-ціннісної позиції студента-лідера. Розроблено педагогічну модель формування лідерських

якостей майбутніх психологів у закладах вищої освіти, що поєднує психологічні, педагогічні та управлінські складові професійної підготовки.

У третьому розділі проведено відстеження змін у рівні сформованості лідерських якостей майбутніх психологів.

Про ефективність розроблених педагогічних умов свідчать дані контрольного етапу дослідно-експериментальної роботи. У дослідженні експериментально доведена ефективність педагогічного забезпечення визначених умов. Проведений кількісний, якісний і статистичний аналіз засвідчив позитивну динаміку рівня сформованості лідерських якостей студентів експериментальної групи. Отримані результати можуть бути застосовані в практиці професійної підготовки майбутніх фахівців інших спеціальностей.

У висновках наведено основні результати наукової роботи щодо вирішення поставлених наукових задач дослідження.

За результатами дослідження отримано такі наукові результати:

- уперше:

1) науково обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування лідерських якостей у майбутніх психологів у закладах вищої освіти (створення особистісно орієнтованого та підтримуючого освітнього середовища; використання інтерактивних та діяльнісних технологій навчання; формування рефлексивно-ціннісної позиції студента-лідера);

2) розроблено інтегративну модель лідерських якостей майбутніх психологів у закладах вищої освіти, що поєднує психологічні, педагогічні та управлінські складові професійної підготовки;

- уточнено:

1) ключові поняття дослідження: «*лідерські якості майбутнього психолога*» – сукупність особистісних рис, соціальних і професійних компетенцій, що забезпечуть здатність психолога ефективно організовувати, мотивувати й вести за собою інших, реалізуючи лідерські функції з урахуванням етичних і професійних норм; «*лідерський потенціал*» – сукупність внутрішніх ресурсів, що включають мотиваційні, когнітивні, емоційно-вольові та рефлексивні

компоненти, які створюють передумови для розвитку ефективної лідерської поведінки та здатності впливати на інших у різних соціальних і професійних контекстах; *«лідерський потенціал студента-психолога»* – внутрішні можливості і ресурси особистості студента-психолога, які включають мотивацію, знання, уміння, ціннісні орієнтації й особистісні характеристики, що створюють передумови для розвитку ефективних лідерських якостей і реалізації лідерських функцій у майбутній професійній діяльності; *«компетентнісний підхід»* – педагогічна концепція, орієнтована на формування у суб'єктів навчання цілісної системи компетентностей – інтегрованих знань, умінь, ціннісних ставлень і досвіду діяльності, які забезпечують їх здатність ефективно вирішувати професійні та життєві задачі в умовах змін і складних соціальних вимог»; *«компетентнісний підхід у формуванні лідерських якостей майбутніх психологів»* – це педагогічна парадигма, яка спрямована на цілісне формування у студентів психологічної освіти, сукупності ключових компетентностей – знань, умінь, навичок, ціннісних ставлень і особистісних якостей, що забезпечують їхню здатність ефективно виконувати лідерські функції у професійній діяльності, приймати відповідальні рішення, керувати колективом, розвивати власний потенціал у контексті сучасних вимог суспільства і професії; *«формування лідерських якостей у професійній підготовці»* – це цілеспрямований процес розвитку у студентів професійних, особистісних і соціальних компетентностей, які сприяють розвитку здатності до лідерської діяльності, ініціативності, відповідальності, комунікативної компетентності та уміння організовувати колективну діяльність у професійному середовищі;

2) зміст структурних компонентів *формування лідерських якостей майбутніх психологів* (когнітивний, мотиваційно-ціннісний, емоційно-вольовий, лідерський);

3) критерії рівнів сформованості лідерських якостей майбутніх психологів (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, комунікативно-соціальний,

емоційно-вольовий, рефлексивний, діяльнісно-організаційний) та їх показники;

- *розроблено* педагогічну модель формування лідерських якостей майбутніх психологів у закладах вищої освіти, що передбачає інтеграцію теоретичної, практичної та рефлексивної підготовки студентів;

- *подальшого розвитку* набули форми, методи і засоби забезпечення педагогічних умов формування лідерських якостей майбутніх психологів у закладах вищої освіти (анкетування, тренінги лідерського розвитку, моделювання професійних ситуацій, ділові та рольові ігри, рефлексивні щоденники, інтерактивні методи, кейс-методи, портфоліо, педагогічні програмні засоби, міні-дослідження тощо).

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що експериментально перевірені педагогічні умови формування лідерських якостей у майбутніх психологів, запропонована інтегративна модель, уможлиблюють їх широке впровадження у навчальний процес закладів вищої освіти для підвищення якості професійної підготовки фахівців відповідного профілю.

Матеріали дослідження *впроваджено* в навчальний процес Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (акт від 15 травня 2025 року), Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (довідка № 01-15/1793 від 02 жовтня 2025 року), Міжнародного гуманітарного університету (довідка від 26 серпня 2025 року (протокол № 1).

Теоретичними положеннями та практичними напрацюваннями *можуть* *послугуватися* викладачі та науково-педагогічні працівники при розробці та реалізації освітніх програм, створенні навчальних посібників, курсів, тренінгів, спрямованих на розвиток лідерських компетентностей, і студенти для розвитку власного лідерського потенціалу та підготовки до професійної діяльності. Матеріали дослідження *доцільно використовувати* в процесі підвищення кваліфікації викладачів закладів вищої освіти.

Ключові слова: лідерські якості, лідери, майбутні психологи, фахова підготовка, формування, соціальні навички, навчально-методичний інструментарій.

Список публікацій здобувача

Статті у періодичних наукових виданнях, що увійшли до переліку наукових фахових видань України, Scopus, Web of science.

1. Хазієв А. В. Формування лідерських якостей у майбутніх психологів у закладах вищої освіти: аналіз вітчизняних та зарубіжних наукових досліджень. *Теорія і практика управління соціальними системами*. Харків: НТУ «ХП», 2024. № 1. С. 74-85. DOI: 10.20998/2078-7782.2024.1.06

2. Хазієв А. В. Трансформаційне лідерство та його роль у формуванні лідерських якостей майбутніх психологів у закладах вищої освіти. *Теорія і практика управління соціальними системами*. Харків: НТУ «ХП», 2024. № 3. С. 89-99. DOI: 10.20998/2078-7782.2024.3.07

3. Грень Л. М., Хазієв А. В. Компоненти психологічної готовності майбутніх психологів-лідерів до професійної діяльності у закладах вищої освіти. *Актуальні питання у сучасній науці (Серія «Педагогіка»): журнал*. 2025 № 6(36). С. 918-929. DOI: 10.52058/2786-6300-2025-6(36)-918-929

4. Хазієв А. В. Педагогічні умови формування лідерських якостей у майбутніх психологів у закладах вищої освіти. *Суспільство та національні інтереси. (Серія «Педагогіка»)*. № 8(16) 2025. С. 306-314. DOI: 10.52058/3041-1572-2025-8(16)-306-314

5. Хазієв А. В. Лідерські якості майбутніх психологів – ключ до професійного успіху. *Теорія і практика управління соціальними системами*. Харків: НТУ «ХП», 2025. № 3. С. 151-162. DOI: 10.20998/2078-7782.2025.3.10

6. Хазієв А. В. Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов формування лідерських якостей у майбутніх психологів у закладах вищої освіти. *Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка»)*. № 10(56), 2025. С. 1073-1084. DOI: 10.52058/2786-4952-2025-10(56)-1073-1084

Опубліковані праці апробаційного характеру:

7. *Хазієв А.В., Грень Л. М.* Особливості формування лідерських якостей у майбутніх психологів: виклики сьогодення. Психологічний інструментарій розвитку лідерського потенціалу сучасної молоді: теорія і практика: Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів та молодих вчених (12 жовтня 2023 р.) / за заг. ред. Н.В. Підбуцької. Харків : НТУ «ХП», 2023. 193 с. С. 159-162.

URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/72330>

8. *Arseniy Khaziev.* Leadership qualities formation of future psychologists: theoretical aspect. Performanțe într-o economie competitivă : [culegere de lucrări ale Conferinței Științifice Internaționale, 21-22 septembrie 2023 și Mesei Rotunde "Leadership in education: an inclusive approach", 7 octombrie 2023] : (ediția 10) / comitetul științific: Valentin Răilean (președinte) (Moldova), Sorin Mihai Radu (România) [et al.]. Chișinău : [Imi-Nova], 2023 (Impressum). 115 p. P. 109-110.

9. *Khaziyev Arseniy.* Adaptation of foreign leadership development models to leadership qualities formation of future psychologists in high schools of Ukraine. Лідери ХХІ століття. Погляд у майбутнє: Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції 26-27 жовтня 2023 р. / За заг. ред. Романовського О. Г. Х. : НТУ «ХП», 2023. 141 с. С. 7-8. URL: https://kafk.edu.ua/wp-content/uploads/2024/05/2_2023.pdf

10. *Хазієв А. В., Грень Л. М.* Відповідальність та її роль у формуванні лідерських якостей майбутніх психологів у закладах вищої освіти. Україна і світ: гуманітарно-технічна еліта та соціальний прогрес [Електронний ресурс] : матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. студ. і аспірантів, 18-19 квітня 2024 р. / гол. ред. А. В. Кіпенський ; Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». Електрон. текст. дані. Харків, 2024. 605 с. С. 224-225.

URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/items/eea7516a-5970-4d2b-a41e-e27a4e54bb76>

11. *Хазієв А. В.* Погляди дослідників на структуру лідерських якостей у майбутніх психологів та їх формування у закладах вищої освіти / А. В. Ха-

зієв // Наукова школа академіка Івана Зязюна у працях його соратників та учнів : матеріали 8-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 23-24 травня 2024 р. / заг. ред. О. Г. Романовський ; Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». Харків : НТУ «ХПІ», 2024. С. 202-204. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/81777>

12. *Хазієв Арсеній*. Розвиток лідерських якостей у майбутніх психологів у закладах вищої освіти. XXXI International scientific and practical conference «Scientific Research in the Conditions of Rapid Development of Information Technologies» (July 17-19, 2024). Helsinki, Finland. International Scientific Unity, 2024. 201 p. С. 126-128. URL: https://isu-conference.com/wp-content/uploads/2024/07/Scientific_research_in_the_conditions_of_rapid_development_of_information_technolo_July_17_19_2024_Helsinki_Finland.pdf

13. *Khaziyev Arseniy*. Extraordinary work in the formation of leadership qualities of future psychologists in institutions of higher education. Această Culegere de lucrări științifice a fost elaborată ca urmare a desfășurării Conferinței Științifice Internaționale ”Creative interdisciplinary cooperation: proceedings ideas in education research and innovation” în zilele de 11-12 noiembrie 2024. Moldova. P. 128-132.

14. *Хазієв А. В.* Професійне становлення майбутнього психолога-лідера під час навчання у ЗВО. Актуальні проблеми соціального розвитку в суспільстві змін = Pressing problems of social development in society of changes [Електронний ресурс] : матеріали 3-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 27-29 березня 2025 р. / заг. ред. А. В. Кіпенський ; Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». Електрон. текст. дані. Харків, 2025. 188 с. С. 34-35. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/87841>

15. *Хазієв А. В.* Роль самооцінки у формуванні лідерських якостей майбутніх психологів. Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я: тези доповідей XXXIII міжнародної науково-практичної конференції MicroCAD-2025, 14-17 травня 2025 р. / за ред. проф. Сокола Є.І. Харків: НТУ «ХПІ». 1882 с. С. 1333.

URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/93796>

16. *Хазієв А. В.*, Грень Л. М. Роль лідерських якостей студентів-психологів у майбутній професійній діяльності. Наукова школа академіка І.А. Зязюна у працях його соратників та учнів: матеріали 9-ї наук.-практ. конф. 22–23 травня 2025 року / за заг. ред. Романовського О. Г. МОН України, НАПНУ, Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т» [та ін.]. Електрон. текст. дані. Харків : НТУ «ХПІ», 2025. 193 с. С. 89-91. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/91784>

ABSTRACT

Khaziyev Arseniy. Developing leadership qualities in future psychologists in higher education institutions. – Qualification for scientific work on the rights of the manuscript.

Thesis for the degree of Doctor of Philosophy in the field of 011 «Educational and Pedagogical Sciences» – National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute», Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2025.

The dissertation provides a theoretical analysis of the problem and proposes a new solution to the scientific task, which consists of identifying and theoretically substantiating pedagogical conditions and experimentally testing their impact on the formation of leadership qualities in future psychologists in higher education institutions.

Subject of research – Process of professional training of future psychologists in higher education institutions.

Subject of research – Pedagogical conditions for developing leadership qualities in future psychologists at institutions of higher education.

The purpose of this research is to investigate the impact of scientifically grounded and experimentally verified pedagogical conditions on the formation of leadership qualities in future psychologists in higher education institutions, specifically on the level of development of the specified quality.

The *introduction* substantiates the relevance and expediency of scientific study of the problem of leadership qualities formation in future psychologists in higher education institutions, which is reinforced by the need to eliminate the identified contradictions that objectively exist in the pedagogical theory and practice of modern higher education institutions, in particular:

- between the social need for specialist leaders capable of managing change, professional reflection, and social responsibility, and the insufficient level of leadership qualities in graduates of higher education institutions;

- between the need to develop innovative pedagogical technologies for the formation of leadership qualities in future psychologists and the lack of scientifically based models and methodologies that would ensure the effective integration of these technologies into the educational process;

- between the need to prepare psychology students for leadership activities in the context of modern challenges and the insufficient psychological and pedagogical support for the process of developing leadership potential in higher education institutions.

In the *first part*, based on the clarification of the essence of key research concepts (“leadership potential,” “leadership potential of psychology students,” “competence-based approach,” “competence-based approach to the formation of leadership qualities in future psychologists,” “formation of leadership qualities in professional training”), the leadership qualities of future psychologists are defined as an integrated set of personal and professional characteristics (value-motivational, cognitive, communicative, emotional-volitional, reflective) that ensure the ability to effectively organize joint activities, guide the development of others, make informed decisions in conditions of professional responsibility, and promote the harmonization of interpersonal relationships in various social contexts. The specifics of psychological leadership have been identified, comprising a unique combination of classic leadership qualities with the professional competencies, values, and ethics of the psychology profession. An analysis of the current state of training future psychologists in higher education institutions has been conducted.

In the second part, the structure of developing leadership qualities in future psychologists is presented as a set of interconnected components: cognitive (knowledge of leadership theory, psychodiagnostics, counseling, as well as skills in analyzing behavior and managing interpersonal interactions); motivational and value-based (personal interest in professional activity and a formed system of values that guides the behavior of the future psychologist-leader); emotional-volitional (emotional stability, emotional flexibility, empathy, tolerance, self-

regulation, purposefulness, stress resistance, and initiative); communicative (interpersonal communication skills, constructive interaction, intuition in communication, social intelligence); leadership (organizational skills, decision-making ability, psychological persuasiveness, authority, flexibility of leadership style).

It has been established that the formation of leadership qualities requires future psychologists to purposefully develop professional, personal, and social competencies that contribute to leadership skills, initiative, responsibility, communication skills, and the ability to organize collective activities in a professional environment.

The criteria base of the study was refined, consisting of the following criteria and their corresponding indicators (motivational-value criterion (striving for leadership, self-realization, responsibility); cognitive criterion (knowledge of leadership, knowledge of communication strategies, knowledge of management styles); communicative-social criterion (ability to influence, ability to persuade, ability to lead a group); emotional-volitional criterion (self-regulation, emotional stability, stress resistance); reflective criterion (self-awareness, self-analysis, development). activity-organizational criterion (manifestation of leadership in actions, initiative, organizational skills). Based on the defined criteria and indicators, three levels of leadership qualities in future psychologists are characterized: low, medium, and high.

The pedagogical conditions for the formation of leadership qualities in future psychologists in higher education institutions based on a competency-based approach have been identified and substantiated, which include: the creation of a person-oriented and supportive educational environment; the use of interactive and activity-based teaching technologies; and the formation of a reflective and value-based position of the student leader. A pedagogical model for developing leadership qualities in future psychologists in higher education institutions has been developed, combining psychological, pedagogical, and managerial components of professional training.

The third section examines the changes in leadership qualities that future psychologists will develop.

The effectiveness of the developed pedagogical conditions is evidenced by the data of the control stage of the experimental work. The study experimentally proved the effectiveness of pedagogical support for the specified conditions. Quantitative, qualitative, and statistical analyses showed positive dynamics in the level of leadership qualities of students in the experimental group. The results obtained can be applied in the practice of professional training of future specialists in other fields.

The conclusions present the main findings of the scientific work on addressing the study's research questions.

The study yielded the following scientific results:

- for the first time:

1) pedagogical conditions for the formation of leadership qualities in future psychologists in higher education institutions have been scientifically substantiated and experimentally verified (creation of a personality-oriented and supportive educational environment; use of interactive and activity-based teaching technologies; formation of a reflective and value-based position of a student leader);

2) an integrative model of leadership qualities of future psychologists in higher education institutions was developed, combining psychological, pedagogical, and managerial components of professional training;

- clarified:

1) key concepts of the study: “leadership qualities of a future psychologist” – a set of personal traits, social and professional competencies that will ensure the psychologist's ability to effectively organize, motivate, and lead others, performing leadership functions in accordance with ethical and professional standards; “leadership potential” – a set of internal resources, including motivational, cognitive, emotional-volitional, and reflective components, which create the prerequisites for the development of effective leadership behavior and the ability to influence others in various social and professional contexts; “leadership potential of a psychology

student” – the internal capabilities and resources of a psychology student, including motivation, knowledge, skills, value orientations, and personal characteristics that create the prerequisites for the development of effective leadership qualities and the realization of leadership functions in future professional activities; “Competence-based approach” – a pedagogical concept focused on the formation of a comprehensive system of competencies in learners – integrated knowledge, skills, value orientations, and experience that ensure their ability to effectively solve professional and life tasks in conditions of change and complex social demands; “A competency-based approach to developing leadership qualities in future psychologists” is a pedagogical paradigm aimed at holistically developing students' psychological education, a set of key competencies – knowledge, skills, abilities, values, and personal qualities that ensure their ability to effectively perform leadership functions in their professional activities, make responsible decisions, manage a team, and develop their own potential in the context of modern society and professional requirements; “the formation of leadership qualities in professional training” is a purposeful process of developing professional, personal, and social competencies in students that contribute to the development of leadership skills, initiative, responsibility, communication skills, and the ability to organize collective activities in a professional environment; 2) the content of the structural components of the formation of leadership qualities in future psychologists (cognitive, motivational-value, emotional-volitional, leadership); 3) criteria for the levels of development of leadership qualities in future psychologists (motivational-value, cognitive, communicative-social, emotional-volitional, reflective, activity-organizational) and their indicators;

- A pedagogical model for developing leadership qualities in future psychologists in higher education institutions has been developed, which provides for the integration of theoretical, practical, and reflective training of students.

- Further development has been made in the forms, methods, and means of ensuring pedagogical conditions for the formation of leadership qualities in future psychologists in higher education institutions (questionnaires, leadership devel-

opment trainings, modeling of professional situations, business and role-playing games, reflective journals, interactive methods, case methods, portfolios, pedagogical software tools, mini-research, etc.).

The practical significance of the research results lies in the fact that the experimentally verified pedagogical conditions for the formation of leadership qualities in future psychologists, along with the proposed integrative model, enable their widespread implementation in the educational process of higher education institutions, thereby improving the quality of professional training of specialists in the relevant field.

The research materials have been incorporated into the educational process of the National Technical University “Kharkiv Polytechnic Institute” (act dated May 15, 2025), Melitopol State Pedagogical University named after Bohdan Khmelnytsky (certificate No. 01-15/1793 dated October 2, 2025), and International Humanitarian University (certificate dated August 26, 2025 (protocol No. 1)).

Teachers and academic staff can apply theoretical principles and practical developments when developing and implementing educational programs, creating teaching aids, courses, and training sessions designed to develop leadership competencies. Students can utilize these principles to develop their own leadership potential and prepare for professional activity. The research materials are useful in the process of improving the qualifications of teachers in higher education institutions.

Keywords: leadership qualities, leaders, future psychologists, professional training, formation, social skills, teaching, and methodological tools.

List of publications of the applicant.

Scientific works in which the main results of the research are published

1. *Khaziyev A. V.* Formation of leadership qualities in future psychologists in higher education institutions: analysis of domestic and foreign scientific research. *Theory and practice of social systems management*. Kharkiv: NTU "KhPI", 2024. No. 1. P. 74-85. DOI: 10.20998/2078-7782.2024.1.06

2. *Khaziyev A. V.* Transformational leadership and its role in the formation of leadership qualities of future psychologists in higher education institutions. *Theory and practice of social systems management*. Kharkiv: NTU "KhPI", 2024. No. 3. P. 89-99. DOI: 10.20998/2078-7782.2024.3.07

3. Hren L. M., *Khaziyev A. V.* Components of psychological readiness of future psychologists-leaders for professional activity in higher education institutions. *Current issues in modern science (Series "Pedagogy")*: journal. No. 6(36). P. 918-929. DOI: 10.52058/2786-6300-2025-6(36)-918-929

4. *Khaziyev A. V.* Pedagogical conditions for the formation of leadership qualities in future psychologists in higher education institutions. *Society and national interests. (Series "Pedagogy")*. No. 8(16) 2025. P. 306-314. DOI: 10.52058/3041-1572-2025-8(16)-306-314

5. *Khaziyev A. V.* Leadership qualities of future psychologists – the key to professional success. *Theory and practice of social systems management*. Kharkiv: NTU "KhPI", 2025. No. 3. P. 151-162. DOI: 10.20998/2078-7782.2025.3.10

6. *Khaziyev A. V.* Experimental verification of the effectiveness of pedagogical conditions for the formation of leadership qualities in future psychologists in higher education institutions. *Prospects and innovations of science (Series "Pedagogy")*. No. 10(56), 2025. P. 1073-1084. DOI: 10.52058/2786-4952-2025-10(56)-1073-1084

*Articles in publications included in scientometric databases (Scopus, Web of
Published works of approbation character:*

7. *Khaziyev A.V., Gren L. M.* Peculiarities of the formation of leadership qualities in future psychologists: challenges of the present. Psychological tools for developing the leadership potential of modern youth: theory and practice: Materials of the IX International Scientific and Practical Conference of Applicants and Young Scientists (October 12, 2023) / edited by N.V. Pidbutskaya. Kharkiv: NTU "KhPI", 2023. 193 p. P. 159-162.

URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/72330>

8. *Arseniy Khaziev*. Leadership qualities formation of future psychologists: theoretical aspect. Performanțe într-o economie competitivă : [culegere de lucrări ale Conferinței Științifice Internaționale, 21-22 septembrie 2023 și Mesei Rotunde "Leadership in education: an inclusive approach", 7 octombrie 2023] : (ediția 10) / comitetul științific: Valentin Răilean (președinte) (Moldova), Sorin Mihai Radu (România) [et al.]. Chișinău : [Imi-Nova], 2023 (Impressum). 115 p. P. 109-110.

9. *Khaziyev Arseniy*. Adaptation of foreign leadership development models to leadership qualities formation of future psychologists in high schools of Ukraine. Leaders of the XXI century. A look into the future: Materials of the VII International Scientific-Practical Conference October 26-27, 2023 / General editor Romanovsky O. G. Kh.: NTU "KhPI", 2023. 141 p. P. 7-8.

URL: https://kafk.edu.ua/wp-content/uploads/2024/05/2_2023.pdf

10. *Khaziyev A. V., Gren L. M.* Responsibility and its role in the formation of leadership qualities of future psychologists in higher education institutions. Ukraine and the world: humanitarian and technical elite and social progress [Electronic resource]: materials of the All-Ukrainian scientific-theoretical conference of students and postgraduates, April 18-19, 2024 / editor-in-chief A. V. Kipensky; National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute". Electronic text data. Kharkiv, 2024. 605 p. P. 224-225. URL:

<https://repository.kpi.kharkov.ua/items/eea7516a-5970-4d2b-a41e-e27a4e54bb76>

11. *Khaziyev A. V.* Researchers' views on the structure of leadership qualities in future psychologists and their formation in higher education institutions / A. V. Khaziyev // The scientific school of academician Ivan Zyazyun in the works of his associates and students: materials of the 8th International Scientific-Practical Conference, May 23-24, 2024 / general editor O. G. Romanovsky; National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute". Kharkiv: NTU "KhPI", 2024. P. 202-204. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/81777>

12. *Khaziyev Arseny*. Development of leadership qualities in future psychologists in higher education institutions. XXXI International scientific and practical conference «Scientific Research in the Conditions of Rapid Development of

Information Technologies» (July 17-19, 2024). Helsinki, Finland. International Scientific Unity, 2024. 201 p. P. 126-128. URL: https://isu-conference.com/wp-content/uploads/2024/07/Scientific_research_in_the_conditions_of_rapid_development_of_information_technology_July_17_19_2024_Helsinki_Finland.pdf

13. *Khaziyev Arseniy*. Extraordinary work in the formation of leadership qualities of future psychologists in institutions of higher education. Această Culegere de lucrări științifice a fost elaborată ca urmare a desfășurării Conferinței Științifice Internaționale "Creative interdisciplinary cooperation: proceedings ideas in education research and innovation" în zilele de 11-12 noiembrie 2024. Moldova. P. 128-132.

14. *Khaziyev A. V.* Professional formation of the future psychologist-leader during studies at a higher educational institution. Pressing problems of social development in society of changes = Pressing problems of social development in society of changes [Electronic resource]: materials of the 3rd International Scientific-Practical Conference, March 27-29, 2025 / general editor A. V. Kipensky; National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute". Electronic text data. Kharkiv, 2025. 188 p. P. 34-35. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/87841>

15. *Khaziyev A. V.* The role of self-esteem in the formation of leadership qualities of future psychologists. Information technologies: science, engineering, technology, education, health: abstracts of the reports of the XXIII international scientific and practical conference MicroCAD-2025, May 14-17, 2025 / edited by Prof. Sokol E.I. Kharkiv: NTU "KhPI". 1882 p. P. 1333. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/93796>

16. *Khaziyev A. V., Hren L. M.* The role of leadership qualities of psychology students in future professional activity. Scientific school of academician I.A. Zyazyun in the works of his associates and students: materials of the IX scientific and practical conference of May 22–23, 2025 / edited by Romanovsky O. G.

Kharkiv: NTU "KhPI", 2025. 325 p. P. 89-91. URL:
<https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/92194>